

ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Розвиток сучасного суспільства в цілому знайшов своє відображення в розвитку системи вищої освіти, яка вимагає нових форм і методів викладання, що відповідають існуючим реаліям. Ключовим напрямом модернізації освіти стане використання нових інформаційних технологій, комп'ютеризація навчальних закладів, створення інформаційних порталів, а конкурентною перевагою заходів освіти стане компетентнісний підхід до викладання навчальних дисциплін [1].

Провідною формою організації навчання у вищій школі традиційно вважається лекція, дидактичною метою якої є донесення до студентів сучасних знань, забезпечення в процесі лекції творчої роботи студентів і викладача, а також розвиток у майбутнього фахівця-медика самостійного креативного мислення. Лекція – це одна з форм спілкування викладача із студентами. Коли лектор володіє не лише знаннями, а й словом, він своїм викладом захоплює аудиторію, збуджує інтерес до навчання, викликає у студентів бажання самостійно працювати, впливає на них морально [2].

Кредитно-модульна система – це не лише нова технологія, а нова методологія навчання, яка передбачає збільшення питомої ваги самостійної роботи студентів; розширення спектру основних джерел інформації; поліцентричність, інтегративність освітнього середовища; суб'єкт-суб'єктні відносини викладача і студентів що, змушують не тільки зменшити кількість лекцій у навчальних планах, але й змінити методику їх підготовки та проведення [3, с. 104].

На думку деяких авторів [4] суттєвими перевагами лекції є такі: можливість реалізувати творчу співпрацю педагога зі студентами, спільну емоційну взаємодію; активізація мислення студентів; акумуляція великого обсягу наукової інформації з урахуванням новітніх досягнень науки; врахування специфіки професійної підготовки студентів, їхніх інтересів; зміст лекції, процес читання містять у собі значні виховні можливості з погляду розвитку інтелекту студентів, формування морально-духовних якостей, культури спілкування, становлення професійної культури майбутніх фахівців; економічність (за порівняно короткий час студент отримує значний обсяг найновішої наукової інформації); участь студентів у педагогічному дійстві, яке називається лекцією.

Лекція, яка відповідає сучасним дидактичним і виховним цілям, має формувати у студентів інтерес та прагнення до навчання, наближати навчальний процес до умов професійної діяльності, сприяти обмінові знаннями, досвідом і почуттями. З цією метою ми пропонуємо використовувати під час викладання медичної біології такі види лекції: лекцію-консультацію, лекцію із зворотнім зв'язком, лекцію-візуалізацію, мультимедійну лекцію, лекцію-презентацію, які стимулюють розумову діяльність студентів і підвищують якість їх підготовки. Одним із напрямів є заміна традиційної лекції інтерактивною, під час якої здійснюється мобілізація творчого потенціалу студентів, опора на життєвий досвід, випереджаюче ознайомлення із основними науковими джерелами. Після таких лекцій на практичних заняттях викладачі можуть застосовувати різноманітні методи навчання: дискусія, диспут, постановка проблемних запитань тощо.

Безпосереднє спілкування викладача зі студентами сприяє найбільш ефективному засвоєнню та осмисленню навчального матеріалу. Тільки викладач може правильно побудувати процес вивчення матеріалу за традиційним принципом «від простого до більш складного». Самостійне вивчення має бути лише продовженням процесу, який починається і належним чином планується під час аудиторних занять. Інакше цей традиційний принцип порушується і студент втрачає інтерес вже на початку вивчення дисципліни.

У навчальному процесі лекція виконує такі функції, як: навчальну, розвиваючу, виховну і організаційну.

Навчальна функція полягає у озброєнні студентів розумінням основ науки, науково обґрунтованих шляхів вирішення науково-практичних задач і проблем. Лекція дає цілісне, систематизоване уявлення вирішення тої чи іншої прикладної проблеми. Саме це, а не запам'ятовування кожного слова або терміну є головним у навчальній функції лекції. Лекція має розкривати на сучасному рівні розвитку науки явища та процеси, що вивчається. Її не можуть замінити посібники або підручники, оскільки книга відстає від бурхливого розвитку біологічної науки на декілька років, які необхідні для її написання і видання. Так, наприклад, існує більш ніж 500 різних теорій старіння, але на лекції, присвяченій постембріональному розвитку людини, лектор має пояснити основні і найбільш сучасні погляди на процеси старіння, підкреслити можливості управління цими процесами. Така лекція має допомогти у розумінні фундаментальних основ теми, дати знання для формування самостійних оцінок і міркувань з теоретичних і практичних питань медичної біології.

Пізнавальне значення лекцій з молекулярної біології, екології, медичної паразитології зростає у зв'язку з бурхливим розвитком цих наук і великою кількістю джерел інформації, які по-різному висвітлюють окремі питання. Особливо гострою ця проблема є у контексті інтеграції у європейський освітній простір. Кількість іноземних студентів у вищих школах України зростає. Не є виключенням і медичні університети. Мобільність студентів сприяє глобальному економічному розвитку, обміну знаннями, ідеями. Це спонукає лектора до опрацювання найновіших джерел інформації, осмисленню їх та використанню під час лекції.

Розвивальна функція лекції здійснюється лише тоді, якщо лекція орієнтована не на механічне запам'ятовування, а навчає мислити, проводити аналіз і синтез поставленої проблеми. Ця функція лекції залежить від методики її викладу, від особистісних якостей лектора. Логічне викладення матеріалу, спільний з студентами пошук вирішення проблеми, підведення до обґрунтованих висновків є ключовим способом зацікавити студентів у вивченні предмету.

Виховна функція лекції з медичної біології полягає у її змісті, у формуванні науково-матеріалістичного світогляду, формуванні екологічної культури майбутніх лікарів, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтується на ставленні до природи як унікальної цінності [5, с. 270]. Велике виховне значення має і авторитет викладача, його культура спілкування під час лекції з студентами, реалізація педагогіки співробітництва. Під час лекції здійснюється також естетичне виховання студентів. Здійсненню цієї мети мають сприяти сучасні засоби унаочнення матеріалу. Презентація лекції – це не тільки спосіб найдоступнішим чином донести зміст матеріалу, що вивчається, але й засіб естетичного виховання, розвитку загальної культури студента. На лекціях з медичної біології є можливість широко використовувати ілюстративний матеріал, який буде сприяти розвитку екологічного мислення. Слід також звернути увагу на біоетичні аспекти викладання навчального матеріалу, що створює передумови для формування професійної компетентності майбутнього лікаря, яка відповідно до сучасних європейських стандартів ґрунтується на принципах біомедицини та біоетики [6].

Організаційна функція лекції передбачає управління самостійною роботою студентів. Ця функція посилюється під час вступних лекцій, а також лекцій, що передують практичним заняттям з певної теми. У процесі лекції звертається увага на те, що необхідно вивчити, і відповідно організується подальша самостійна навчальна і наукова робота студентів. Зацікавленість у вивченні нового предмету, з тим, щоб на наступну лекцію студенти йшли з бажанням і інтересом – ось основна мета вступної лекції.

Для невеликої аудиторії дуже високопродуктивною є лекція-бесіда. Така лекція передбачає наявність емоційного зворотнього зв'язку, спілкування з метою заохочення студентів до спільних міркувань, пошуків вирішення поставленого питання, що дозволяє свідомо засвоювати навчальний матеріал. Проте лектор в данному випадку має бути всебічно підготовлений до відповіді на дуже нестандартні і різноманітні питання. Тому така форма лекції є найбільш складною, як у методичному, так і у змістовому відношенні, потребує широкого використання ілюстративного матеріалу.

Особистість викладача, вільне володіння навчальним матеріалом, захопленість темою, емоційність, загальна ерудиція істотно впливає на результат, підсумковий вихід проведення

лекції. У слухачів лекція має знайти відгук на емоційному рівні. Така лекція спростовує всі аргументи на користь зменшення лекційних годин. Основними аргументами проти лекцій є те, що лекція привчає до пасивного, некритичного сприйняття чужих думок. Проте досвід роботи викладачів вищої школи доводить, що зменшення кількості лекційних годин суттєвим чином впливає на процес опанування студентами навчального матеріалу. Наш досвід викладання медичної біології також підтверджує цю думку.

Серед переваг, що забезпечують інтеграцію системи вищої освіти України в зону європейської освіти, фахівці в першу чергу називають мобільність студентів, персоналу і випускників. Це безперечно спричинить за собою збільшення притоку іноземних студентів, які вибиратимуть як англомовну, так і російськомовну форми навчання. Збільшення притоку іноземних студентів мотивує до розробки дидактичного матеріалу не тільки українською мовою, але й російською та англійською. Презентації лекцій для іноземних студентів мають враховувати їх рівень мовної підготовки, максимально унаочнювати процес читання лекцій. Слід враховувати також культурні, релігійні та етичні особливості студентів, які прибувають з різних країн.

Інтеграційні процеси, як це неодноразово підкреслюється в установчих документах Болонського процесу, поєднано із збереженням та розвитком неповторного національного досвіду, культурної спадщини кожної країни. Отже, «евростандарт» в освіті в жодному разі не означає уніфікації, нівелювання специфіки освітніх систем європейських країн, а спрямовано на їх взаємне узгодження та гармонізацію з потребами сучасного світу [6].

Медична біологія – одна з фундаментальних наук, що вивчається на першому курсі. Одним із головних завдань лектора в процесі викладання лекційного курсу є забезпечення наступності і послідовності. Ще більш складною ця проблема стає для викладачів, які працюють з іноземними студентами. Лекційні потоки іноземних студентів, поза сумнівом, мають бути меншими ніж потоки українських студентів, оскільки в таких групах необхідно проводити додаткову роботу для приведення рівня базових знань студентів з різних країн до рівня прийнятому нашими стандартами середньої освіти. У цій роботі слід зазначити величезну роль підготовчих відділень, де слухачі не тільки навчаються російській мові, але і проходять загальний курс біології, що дозволяє їм орієнтуватися в рамках програми з медичної біології.

За оцінками Європейської асоціації університетів, подальше реформування Європейського освітнього сектору не має обмежуватись поверхневими структурними змінами. Воно мусить брати до уваги конкретні потреби всіх дисциплінарних сфер та всіх категорій студентів. Навчання, в умовах входження Європейського освітнього простору означає концептуально інший принцип побудови навчальних програм – компетентнісний. Тобто акцент під час створення моделі фахівця (освітньо-кваліфікаційної характеристики) робиться на відповідності компетентностей, які має отримати студент, вимогам ринку праці та перспективам його розвитку. Навчальна програма будується таким чином, щоб забезпечити студента можливостям оволодіння цими компетентностями. А підвищення ролі студента полягає у свідомому виборі форм і методів навчання, включаючи мобільність, практичну роботу, самостійне навчання тощо.

Хороший викладач на все життя запам'ятовується як неповторна особистість, індивідуальність, авторитет. Його особистісний методичний стиль наслідують студенти. Саме тому він весь час має перебувати у творчому науково-методичному пошуку.

Виходячи з аналізу наукових джерел і приведених роздумів, слід зробити висновок про необхідність адаптації основних положень Болонської системи до вітчизняної системи освіти для збереження наявних в цій сфері безперечних досягнень. Одним із таких досягнень є лекторська майстерність, яка відшліфовується поколіннями блискучих лекторів, викладачів, у яких навчались лектори теперішнього часу.

Література:

1. Бобрицька В.І. Інноваційні педагогічні технології: досвід і перспективи впровадження у вищих навчальних закладах України / Вища освіта України №3 (додаток 1) – 2011 р. – Тематичний випуск «педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – Т. 2 – 532с.

2. Ващенко Г. Загальні методик навчання : підручник для педагогів. – Видання перше / Григорій Ващенко. – Київ : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
3. Фруктова Я.С. Інтерактивна лекція як форма навчання студентів педагогічних вузів / Я.С. Фруктова // Наукові та методичні основи викладання біологічних дисциплін у педагогічних вищих навчальних закладах України : зб. тез доповідей науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2006 р. – Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – С. 103–105.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
5. Головченко О.В., Касянчук О.В. Розвиток екологічного мислення студентів у процесі вивчення медичної біології / О.В. Головченко, О.В. Касянчук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі». XVII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ] (Полтава, 27-28 травня 2010 р.) / Полтава, нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка / за заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава : Астрія, 2010. – С. 270-271.
6. Москаленко В.Ф. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми / В.Ф. Москаленко, М.В. Попов. – Вінниця, 2005. – 218 с.
7. Байденко В.И. Болонский процесс : Курс лекций / В.И. Байденко. – Москва : Логос, 2004. – 208 с.

У статті розкривається значення лекції в навчальному процесі, як засобу формування компетентності майбутнього лікаря в умовах інтеграції медичної освіти в Європейський простір. Обговорюються основні функції, які виконує лекція в методичному забезпеченні навчального процесу у вищій школі.

Ключові слова: лекція, компетентність, інтеграція медичної освіти.

В статье раскрывается значение лекции в учебном процессе, как средства формирования компетентности будущего врача в условиях интеграции медицинского образования в Европейское пространство. Обсуждаются основные функции, которые выполняет лекция в методическом обеспечении учебного процесса в высшей школе.

Ключевые слова: лекция, компетентность, интеграция медицинского образования.

The article reveals the lecture importance in the learning process as a means formation of the future physician competence in the integration of medical education in Europe. The basic function of lectures at the methodical support of the educational process in higher education.

Keywords: lecture, competence, integration of medical education.